

INAQUE



AKO KAMEN V PRÚDE

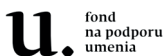
Mauro Corona

/ ROMÁN

Preklad
Peter Bilý



Preklad tejto knihy vo forme štipendia z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.



Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo alla traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Preklad tejto knihy vyšiel vďaka podpore Ministerstva zahraničných vecí a medzinárodnej spolupráce Talianska.

Mauro Corona

COME SASSO NELLA CORRENTE

COPYRIGHT © 2011 Mondadori

This edition published in agreement with the Proprietor through MalaTesta Literary Agency, Milan

TRANSLATION © Peter Bilý 2025

COPYEDITING Martina Kubealaková

COVER © Arriba!

Slovak edition © Inaque 2025

ISBN 978-80-8207-287-0

ISBN e-book 978-80-8207-288-7

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať so zámerom rozširovať ju v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Mauro Corona
Ako kameň v prúde



INAQUE

Nešťastníkom, teda celému ľudstvu

Stále je to krásna žena, aj keď si telo podopiera palicou, aj keď jej roky doliehajú na plecيا s ťarchou dávnych časov. Budúcnosti sa nebojí ani ju nezaujíma. Čaká na ňu pomaly, s pohľadom upretým na to, čo jej zo života zostalo. Snehobiela v jej vlasoch nekrotí jej pohľad, ktorý sa stále pýta a stále uniká. Je to trochu ako návrat do tých rokov. V akom zmysle? Pamäťou. Kráča späť v čase, v spomienkach. Spomienky ju sprevádzajú ako starý verný pes.

Už tak dávno sa neusmiala. Ani neplače, veď si odplakala dosť. Teraz počúva. Počúva, ako plynú ročné obdobia a to dieťa, ktoré okolo nej poskakuje a volá ju *starká* a kladie otázky.

Deti kladú otázky, inak nie sú deťmi. Ona neodpovedá. Prikyvuje, neprítomne, krúti hlavou, ukazuje. Vždy mlčky. Nemá chuť rozprávať. Keď už bolo všetko vyslovené, neprítomnosť zanechá len mlčanie. Nakoniec dieťa prestane. Potom ho vezme do náručia, pozerá naň, akoby jej niekoho pripomínalo. Áno, niekoho jej pripomína. Ale nielen to decko. Všetko jej niekoho pripomína. Strom, skala, potok, hora. Všetko jej ho pri-

pomína, pretože on bol tým všetkým. Bol stromom, skalou, potokom, horou, rukami, nástrojmi, zošitmi, knihami, povrazmi, vínom, svetlami, tieňmi. Vzácnymi úsmevmi.

Keď sa spolu prechádzali, bola mladá, on nie, preto sa neusmieval. Možno nikdy nebol mladý, ale nadšenie mu zostalo ako kameň v prúde. To zostávalo neporušené od detstva, keď sa schyľovalo k tomu, že mu ho osud vezme. Nikto mu jeho nadšenie nedokázal vziať, dokonca ani podpásoky od života. Jej starý mladík, jej zostarnutý mladík zostal človekom plným nadšenia. Ako to dieťa, ktoré drží v náručí, vnúča, ktoré sa neprestajne vypytuje a volá ju *starká*.

Príbytok je stále v prítomí. Kuchyňa je zahalená do pološera, akoby nemala rušiť spomínanie, akoby príliš veľa svetla ubližovalo spomienkam. Alebo ich oživilo, dostatočne ostré na to, aby ranili. Spomienky vždy zraňujú, tlačia, dráždia, stonajú. Udržiavať ich zahalené v tieni pomáha odolávať ich náporu.

Utiahol sa niekam, ako niekto, kto už nevládze a utečie, konečne slobodný od všetkého. Dá sa utiecť bez zloby, keď bolesť, smútok, staroba a slabosť robia dni neznesiteľnými. Tí, ktorí naozaj milovali a žili bez faľošných útech a ilúzií, nakoniec už nevládzu. On bol jedným z nich: prežil všetko a všetko intenzívne. Potom odišiel a nechal ju samu.

Pravdupovediac, nevidali sa často. Ale keď k tomu došlo, bolo to, akoby sa dopĺňali. Vkladal trochu lásky do jej voľného priestoru, ako motýľ, čo sa zľahka usadí do priehlbiny dlane. Ona zasa vyplňala jeho prázdnotu, ako keď prúd vody zaplní kaďu a spôsobí, že sa preje. Ich stretnutia boli ako tekutina: presiakla všetko,

napĺňala ich, nasycovala ich, napájali sa jeden druhým, hasili smäd s tvármi pri sebe, ako kozliatka pri potoku.

Keď boli spolu, boli to dobré hodiny. Dobré pre to, čo z ich duší ešte zostalo. Ich duše neboli celé. V minulosti sa o ne delili s niekým, kto bol vyhnaný preč. Ten, kto je nútený vzdialiť sa, neodchádza s prázdnyimi rukami, vždy si vezme kúsok duše toho druhého. Zo žiadneho rozchodu, zo žiadneho delenia spoločného života sa neodchádza s neporušenou dušou. Spoločná minulosť sa nedá vymazať, zostáva tam so zatvrdnutou tvárou a zaťatou pästou a pripomína, že existovala. V tej pästi je vždy kúsok duše toho druhého. A naopak.

Sme deťmi otca a matky, ale aj toho, čo sa nám prihodilo. A miesta, kde sme vyrastali. Drsné kraje rodia drsných ľudí, ktorí hovoria *milujem ťa* veľmi zriedkavo. Ak to vyslovia, je to zázrak. Zvyčajne to nevravia. Jediné sladké slovo, ktoré poznajú, je *mama*. Hovoria ho až do konca, matku vzývajú, aj keď sú už sami jednou nohou v hrobe. On nie. Jemu neostalo ani to. *Mama* nikdy nevyslovil, lebo ju nemal. Bol sirota žijúcich rodičov. Život plný prekážok ho o nich pripravil. Jeho srdce však vnímalo vôňu dobra u iných. Keď ho niekde bolo, zacítil ho. Srdce má čuch, má jemné nozdry ako pes.

Aj ona mala dobrý čuch. Navzájom sa ovoniavali bez toho, aby sa pohrýzli, kráčali ruka v ruke, nedbajúc na tých, ktorí žili vo vnútorných vyhnanstvách, oplúvali ich, urážali a mali srdcia zatvrdnuté životom. Niekedy sa človek stane zlomyseľným, aby sa zachránil, aby sa udržal nad vodou, aby prežil, ale stať sa závistlivým nie je nutné. Radšej byť zúrivy ako závidieť. Závisť, zákerná a zbabelá forma zloby, neznáša, keď sa dvaja majú radi. Museli sa skrývať ako srnce v húštine. Možno sa

človek poddá závesti preto, lebo nie je milovaný. Rany nemilovaných sa hoja do jaziev, ale aj dávajú vzniknúť závesti. A s tou sa treba naučiť žiť. Svet je plný závestlivcov. Rovnako ako nemilovaných, úbožiacov, ktorým treba pomáhať, znášať ich, odpúšťať im.

Je to miestnosť ponorená v prítmi. Žena žije v plodovej tekutine polotieňa, nenápadná, tichá, neuchopiteľná, ako keď bola mladá. Nemá rada hluk ani krik a už vôbec nie predvádzanie sa. Je strohá a plachá. Ale keď ako dievča kráčala mestom, svojím dlhým krokom, povzneseným držaním tela a s orieškovými očami, ktoré čítali v ľudoch, bola aj napriek snahe o opak neprehliadnuteľná. Nedalo sa ju nevšimnúť! Človek mal chuť chytiť ju za ruku a priviesť ju k sebe domov. Hoci len kvôli tomu, aby sa s ňou porozprával, pozeral sa jej do tváre, posadil si ju na kolená. Aké len mala krásne oči a aké to boli krásne roky! Trýznivé, kruté, sladké, pokojné, žiarivé, tajomné. Intenzívne roky aj oči, poznamenané vzostupmi a pádmi.

Trápilo ich odlúčenie, nechceli sa zmieriť s tým, že by sa videli len občas. Povinnosti, tie okovy, ktoré nedovoľujú únik a bránia odvážnym rozhodnutiam, by zo seba najradšej striasli ako pes vodu zo srsti. Ale nakoniec zvíťazil zdravý rozum, úcta, ohľad na druhých, neodškriepiteľné záležitosti: deti, príbuzní, vnúčatá... Aj keď vo vnútri tiel ich duše horeli túžbou po dotyku, aký nikdy predtým nezažili. Tie duše prahli po blízkosti. Aspoň na pár hodín, aspoň na chvíľu.

Miestnosť v prítmi je kuchyňou, obývacou izbou a miestom na odpočinok zároveň. Tu a tam, tak trochu všade číhajú nehybné oči. Oči predmetov, postáv. Strážcami prítmia sú drevené sochy, sochy všetkých tvarov, námetov a veľkostí.

Dieťa žiada o povolenie, chce sa ich dotknúť, chce sa pohrať s neznámymi, zvláštnymi hračkami. Žena hovorí nie, beda, tie sochy nesmie nik brať do rúk, ani sa ich čo len dotknúť. Nie sú to predmety ani hračky, sú to ruky, jeho ruky, sú to oči, jeho oči, sú dušou, jeho dušou. Tie sochy sú on a nikto sa ich nesmie dotýkať.

Pozná krajinu toho muža, nehostinný kraj poznačený nepriazňou osudu a hanebnými politikmi. Krajinu útekov, zločinov, emigrácií a návratov. Keď bola mladá, počula, že niektorí sa po mnohých rokoch vrátili a našli svoje domovy zničené vlnou spôsobenou ľuďmi a zubom času.

A tak sa títo ľudia bez jediného obzretia obrátili chrbtom k tragédii, zabudli na minulosť a spomienky a odišli navždy. Niektorí však zostali. Vedeli, že bez ľudí sa miesta stávajú smutnými. Opustené miesta sa nedokážu usmievať ani spievať. Tam, kde po stáročia pulzovali srdcia obyvateľov, sú stále potrebné hlasy.

Dávno predtým, ako ho spoznala, čítala o týchto príbehoch v knihách. Vedela, že tam hore už niet mlynov a píl, ale vietor ostal rovnaký. A rovnako aj potoky, ktoré ich poháňali spolu s vetrom. Jedného dňa sa tam išla pozrieť, chcela na vlastné oči vidieť, čo zostalo. No z dávnych príbehov nezostalo nič. Miesta zmizli, zmietla ich sila vlny a ľudská nedbanlivosť. Pamäť bola zničená. To málo, čo prežilo, bolo opustené v truhliciach zabudnutia.

Vravel jej, že je zbytočné navštevovať zabudnuté miesta, navždy stratené. Starí ľudia zmizli, nezostalo tam nič, len kríže mŕtvych. Ona trvala na svojom, hovorila, že sa dá začať odznova, že nie je všetko stratené, že stačí len pár nápadov, chuť pustiť sa do práce. Muž len krútil hlavou, odpovedal, že zimy sú dlhé a on ich

znáša čoraz horšie. Povedal, že teraz kráča smerom k západu slnka a robí to bez strachu, ale s veľkým smútkom. A rozprával jej trochu o svojom živote.

Nad vodami potokov kvety detstva odkvitali rýchlo. Rovnako to bolo aj s dospievaním. Nakoniec listy ležali suché pri nohách storočných bukov. Mrazivé mesiace prichádzali zavčasu, postupovali neúprosne a pomaly ako biele voly v jarme. Sneh naďalej pokojne padal, v čase pochovával roky a mladosť. Vzdával sa? Ešte nie. Ale cítil, že chýba už málo. Pamäť spala pod snehom. Pamäť naveky stratená. Ale nebola mŕtva, pamäť pretrvávala. Zamrznutá pod prikrývkou ticha bola pripravená znovu rozkvitnúť v nejakej vzdialenej jari. Alebo v nejakej knihe.

Kniha je nanič, ak nezachráni pamäť, ak ju nevytiahne z podkrovia a nestrasie z nej prach času. „Hudba nie je ukrytá v tónoch, ale v tichu medzi nimi,“ vravieval Mozart. To platí aj pre knihy, správanie, pre všetko. Pravda je medzi riadkami, posolstvo medzi nimi nehlučne žmurká ako pomalé tempo slnečných hodín.

Vydala sa teda hľadať pamäť, aby ju za chvost vytiahla z nory. Mala veľa úkrytov. Niekedy, keď sa ju snažila dostať von, strčila ruku do diery a schytala uhryznutie. Pamäť často hryzie, zraňuje, bolí. Nie vždy zostáva skrytá s ňufákom vnútri a chvostom vonku. Niekedy sa vo svojom brlohu otočí, vycerí zuby rovno smerom k vchodu, pripravená s vycerenými hryzákmi.

Žila raz matka, ešte mladá, ubitá ranami, kopancami a údermi od pästí, a jedného dňa sa rozhodla so všetkým skoncovať. Nie sama, chcela vziať so sebou svoje deti. Tri. Najstaršie malo šesť rokov, najmenšie šesť mesiacov. Prostredné bolo päťročné. Mala to byť veľmi jednoduchá vec: skok do hĺbočiny a amen. Koniec.

Možno by to tak bolo lepšie. Ale našli ju. Údolie prehľadávali s karbidovými lampášmi ešte pred úsvitom, keď noc ustupuje svetlu a spevu vtákov. Uvideli ju na vrchole útesu, deti sa držali pri jej tele ako kuriatka pod kvočkou. Na ten skok už nemala silu. Alebo skôr na to, aby ich postrčila. Deti nechápali, prečo tam stoja, na vrchole skaly, pod nimi roklina s otvorenými čelustami.

Vody sa nikdy nebál, ani v tú noc, keď sedel na skale s matkou a súrodencami a čakal, že ich zhodí do temnej hlbiny. Pamätal si cestu k tomu miestu. V letnej noci potok šepkal *zastav sa*.

Žena sa nezastavovala, rozhodla sa dôjsť až na koniec. Chcela to mať za sebou. Každú chvíľu sa objavovali veľké skalnaté zákruty, kde sa voda roztekala a upokojovala. Tadiaľ sa nedalo prejsť, bolo to treba obísť. Akoby sa prúd vody staval proti tragickému zámeru, vytváral prekážky, aby zastavil nočný prechod odsúdencov. Ale ona bola ako kamzík, laň, srnka, prevádzala svoje deti sem a tam a skokom sa vracala na cestu. Cieľ: vyštverať sa na útes. A potom dlhé čakanie, hodiny stmelené nocou, čas, ktorý nechcel plynúť.

Matka plakala, vlhký dych údolia prinášal zimomriavky a otázky. Čo tu robíme? Deti to netušili. Najstarší sa to dozvedel až o mnoho rokov neskôr zo zdržanlivého a ohľaduplného rozprávania jedného zo záchrancov, jedného z tých, ktorí postupovali za úsvitu pri svetle karbidových lúčov. Celý život ostal priateľom tohto muža, prenasledovaného životom, bitého osudom. Časom sa z nich stali kumpáni pri práci a pri poháriku.

Pamätal si tú noc. Všetko, čo spravil neskôr, stálo na tej noci. Celá jeho existencia bola plodom tej noci. Víno, ženy, pytliactvo, lezenie po horách, bitky boli plodmi tej noci. A ďalších nocí a dní poznačených odriekaním a neprítomnosťou.

Neprítomnosť zanecháva stopy, ryhy, ktoré sa nedajú ničím vyplniť. Je to otázka naplnenia, človek miluje, aby bol milovaný, dáva, aby dostal. Ale keď niečo stratíš, je to navždy stratené. Odriekania a neprítomnosť nepoznajú milosť, poznačujú život, vyznačujú jeho cestu, určujú, naznačujú budúcnosť. Na tieto záhrady prázdnoty a opustenia by mal v každom ročnom období padať sneh zabudnutia a tak navždy pochovať spomienky.

Ale nie je to tak. Sneh padá hojne, aj v júli, a topí sa a pamäť ako mokrý krt tlačí svoj ňufák do hrúd spánku a vytŕča ho zo zeme vlhkej od slz a uplynutého času. Nakoniec sa všetky súvahy dívajú do diaľky, robia človeka mlčanlivým, nútia ho pochybovať o tom, či sa vôbec oplatilo prísť na svet. Je to bolesť osamelosti, spomienky zamknuté v zásuvkách, ukryté v podkroví času.

Návšteva starého domu, bielych stien spálených slnkom, zoderatých vetrom, zaviatych snehom. Šindle porastené machom rokov, zeleným porastom zapisujúcim ročné obdobia, detstvo, mladosť. Kvety vyrastajúce zo žľabu zaneseného zeminou. Všetko vedie k hľadaniu. Kroky znejú ako údery kladiva na drevených schodoch poznačených tvrdými žilami smrekovca. Dosky vŕzgajú, celý dom vŕzga, chveje sa: vrátilo sa staré dieťa, chlapec, ktorý zostarol. Vrátil sa na návštevu.

Kozub už roky vyhasnutý akoby spal, popol z posledného ohňa zatvrdol. Staré hrnce zavesené na hákoch žmurkajú dnami čiernymi od sadzí. Pod lavicou obklopujúcou kozub z červeného kameňa sa povalujú hromady beztvárých topánok. Niektoré majú drevené podrážky. Jeden pár, tiež z dreva, akoby patrili obrovi. Sú obrovské, bez šnúrok, akoby si ich majiteľ vyzul tesne pred večným väzením smrti.

V prítmí žena prstami pohladí sochu. Dobre si ju pamätá, dobre si pamätá všetko, je to jediná sila, ktorá ju tu ešte drží. Dal jej ju jedného letného dňa, pred túlaním sa po horách. Bol horal, liezol na vrcholy, aby mal pokoj, aby premýšľal, aby sa odpútal od spomienok, aby zabudol na cvendžanie kopy. Z času na čas brával aj ju, aj ona mala minulosť, ktorú potrebovala tam hore vytesniť. Tam hore sa stávali ľahkými, tam hore sa všetko stávalo ľahkým a jej úsmev sa rozjasňoval. Horské výšiny uľahčovali život, ale potom prišiel čas zostúpiť a tam dolu sa vracalo olovo dní.

Žena so snehom vo vlasoch hladí borovicovú sošku matky s dieťaťom. Od tých čias prešlo mnoho rokov, socha vonia živicom, stále z nej vyžaruje vôňa dávnych dní. Presvedčila sa, že živica tu pre ňu ostala, prilieha k postave matky s dieťaťom, aby jej navždy pripomínala vôňu vzdialených dní, dňa, keď ju od neho dostala do daru.

Vnuk poskakuje sem a tam po izbe, ona zdvihne sošku, zastaví ho, nechá ho k nej privoňať. Bez toho, aby mu dovolila dotknúť sa jej. Dieťa ju oňucháva ako mačiatko. Spomenie si na život toho muža. Rozprával jej o ňom, keď si ukradli pár hodín vzdialených od ostatných, od času patriaceho iným. Veľa spoločne chodievali, kráčali, aby sa skryli, aby sa vyhli pohľadom, aby mohli byť slobodní. Kráčali ako na úteku, aby nik nemohol vojsť do ich domova z priestorov a ticha, pod stropom z oblohy, medzi lesmi voňajúcimi vlhkom zeminou a jeseňou. Jesene boli často plné smútku.

Každá socha bola míľnikom, každý kus dreva kusom života hodeným za hlavu, s pohľadom stále upreným s nádejou dopredu. Očakávanie dobrých chvíľ, spoločného času, hodín, dní, mesiacov. Prečo nie? Dokonca aj

navždy. Ale navždy neexistuje. Existuje čas odmeraný pre duše. Strácanie času čakaním, zatiaľ čo duše žijú a umierajú, je pravá bolesť života. Zaiste, popri iných bolestiach. Tak to bolo aj pre nich. Očakávania plné vzdialeností. Vzdialenosti plné očakávaní, stretnutí. Objatia, ktoré hovorili „už ťa nikdy nepustím“. Ale aj tak, na svete niet objatia, z ktorého by sa človek nakoniec nemusel vymaniť. Všetko strojí úklady proti objatiam, ale ak sú silné, nakoniec zvíťazí len plynúci čas. Zvíťazí. A jeden z dvoch navždy odíde, odnesú ho preč roky, staroba, smútok, smrť. Ten druhý zostane, ten, ktorého jediným cieľom je čakať, kým naňho príde rad. A medzitým spomínať.

Spomína si. V čakaní si pamätá šťastné chvíle, dobré dni, uplynuté ročné obdobia. Oči v očiach. Oči, ktoré sa milovali, pohľady, ktoré sa z ostychu odvracali. Boli plachí, žili popri sebe. Trochu sa hanbili, ale boli čistí, úprimní, niekedy mali pocit, že majú toho priveľa. Ale to priveľa nestačilo, bol to ich život, ich sila, ich spojenie. Pokiaľ mohli, bránili si to so zaťatými zubami, potichu, len nech to vydrží.

V pokojných prestávkach rozprával. S drevorezbou začal už ako dieťa, viedol ho patriarcha, dvojmetrový starý majster. Sedel medzi hoblinami, obor nad ním stál a pozeral sa. Takto pôsobil ešte impozantnejšie. Zdola vyzeral ako hora, jeho hlava bola vrcholom, brada lesom, ramená horskými stenami. Veľký starec nikdy neprehovoril. Možno kedysi rozprával, rozprával priveľa. Učil ho posunkami, mrmlaním, povzbudivými pohľadmi, pohybmi nôh. Bol už raz taký, stvorený z ticha.

Ako malý ešte stále na sebe niesol matkinu vôňu, ako šteniatko. Bratia ju mali tiež. Ona odišla. Tak si ich vzali starci, sedemdesiatšesťroční starí rodičia a hluch-

nemá teta, dedova sestra, ktorá mala takmer osemdesiat. Vzali si ich tak, ako keď si ľudia adoptujú srnčeka opusteného matkou len preto, lebo sa ho dotkla ľudská ruka.

Lenže oni boli poznačení osudom, ťažkou rukou bezohľadného otca, násilníka a neotesanca, mrzutého a nevzdelaného, ničomníka a chvastúňa. Matka odišla roky predtým, bez jediného zvuku, bez varovania, ľahko a nenápadne ako lastovička na jeseň. Zanechala za sebou bitky a bolesť, kraj mlčanlivých, tri deti, ktoré mali rýchlo vyrásť, spevniť ramená, ohnúť chrbát, pracovať. Jej vôňa sa stále vznášala po dome, deti neraz zosmutneli, často plakali. Až neskôr prestali. Starci ich presvedčili, že to nemá zmysel. A bolo to tak, plakať nemalo zmysel.

Na pomoc prišiel čas. Detský čas v spomienkach bledne rýchlo: tváre, postavy, udalosti z nich rýchlo odchádzajú. Deti majú silu, ktorá im pomáha, obludnú silu odolávať bolesti, zabúdať na ňu, strácať utrpenie po ceste dospievania. Až vyrastú, jedného pekného dňa zistia, že si niečo pamätajú. Niečo, čo ich porazilo, ponížilo, ničilo. Odtiaľ sa spustí ich odpoveď, život sa bude odvíjať od tejto osi, okolo týchto spomienok sa bude točiť budúcnosť ich existencie. Ako dospelí konáme tak, že dešifrujeme jazvy a čítame si v nich. Sme výsledkom toho, čo sme prežili v plienkach, nemých otázok, obáv, nezvládaných nevedomostí. Sme tým, čím nás urobili.

Dni sa predlžovali a súrodenci pomaly zabúdali na matkinu vôňu. V zasnežených mesiacoch, keď mráz stmelil dedinu do železného zovretia, veľký starec vyrezával predmety a potom ich predával. Dieťa sa učilo, malo malé ruky, sekerka bola nepríjemná potvora, ute-

kala, kam sa jej zachcelo, nebolo ľahké ju zvládať. Takto to bolo v poriadku, len nech mu neprejde po prstoch. Sekery, hoblíky, dláta boli jeho každodenným detským chlebom. Bavilo ho sledovať, ako sa drevo premieňa, ako nadobúda tvar, ako sa z neho niečo stáva. Bolo to kúzlo. Kus bieleho javora sa ohýbal, krútil, vydúval brucho, sťahoval ho, stávala sa z neho naberačka, lyžica, miska. Tak prečo na ňom neurobiť aj oči? Dieťa túžilo po spoločnosti. S nosom, očami a ústami lyžice a naberačky ožívali. Stali sa priateľmi, spoločníkmi na cestách, liekom proti samote, hlasom, ktorý vysoký, mlčanlivý starec nemal. Dieťa si vytváralo spoločníkov, ochrancov, postavy, hory postáv nahromadených v kúte. Vždy s usmievavými ústami. Rez obrátený nahor, rez v tvare písmena U na vypuklej strane rozosmieval lyžice i naberačky. Oči dve ostré bodky, nos krátky trojuholník. Stačilo málo, aby sa lyžica rozosmiala. Aby ju rozplakal, obrátil by U smerom nadol. Niekedy to urobil, potom to hneď opravil, nezniesol pohľad na plačúce lyžice, pripomínali mu smútok.

V kozube vždy horel oheň. V lete i v zime, v každom ročnom období si oheň užíval svoje veselé zhromaždenia plameňov, mrmlania, pukania a smiechu. Oheň bol jediným smejúcim sa v dome z kameňa, dreva a starých duší, kde sa v chudobe pretĺkali opačné strany života: tri deti a traja starci. Zimy sa nadúvali snehom, nikdy sa nekončili a bolo pekné, že sa nekončili. Deťom sa páčil čas, keď hory žiarili bielym svetlom a noci po fujavici sa stávali nekonečnými, vyšívane drobnými, ostrými hviezdami, hviezdíčkami pokoja. Chlad držal ľudí vo dne v noci v dome a každý opracúval nejaký ten kúsok dreva, dokonca aj ženy. Tí, čo nevyrezáva-

li, vyrábali krosná, košíky a iné prútené výrobky. Dom bol preplnený náradím. Nástroje všetkých tvarov, ostré ako britvy, ležali na laviciach, stoloch, stoličkách, ob-
rusoch, vždy pripravené na použitie. Medzi toľkými zaneprázdnenými rukami bolo pre dieťa prirodzené vziať do ruky dláto a vyskúšať si niečo. Ostré nástroje ho znepokojovali, nože a sekery ho desili.

Videl, ako lesklými ostrými čepelami zabíjajú oší-
pané, kozliatka, jahniatka, teliatka, sliepky. Bol to kraj remeselníkov a zabijakov, čepele slúžili pre život aj na smrť. Čoskoro si však na zbrane s čepelami zvykol a ča-
som im už nevenoval pozornosť. Až do konca jeho dní ho rezné zbrane fascinovali a znepokojovali zároveň. Noža sa bál viac ako pušky, sekery viac ako pištoly, ale aby prežil, musel sa od malička naučiť žiť so znepokojú-
júcim ostrím čepelí. A keď bolo treba, použiť ich.

Vnútorosti kamzíkov a srncov sa museli okamžite odstrániť, inak mäso páchlo ako hnoj. Parilo sa z nich, ešte teplé kĺzali po rukách chlapca a zohrievali ich. No-
vember a december zmrazili zem na kosť, ale boli to dobré mesiace na lov. Starí pytliaci strieľali, potom boli na rade deti, ktoré rozrezávali bruchá, vyprázdňovali
vnútorosti. Dávali pozor, aby nepretrhli črevá, to bol teda smrad. Chodil s otcom hľadať niečo pod zub, ako sa vtedy hovorilo. V tých časoch sa zvieratá zabíjali pre
jedlo, nie pre zábavu. Dobré boli kamzíky, srnky, zajace, jarabice, bažanty, žaby, slimáky. Všetko, čo sa zastrelilo alebo ulovilo do pasce, bolo dobré. Hlad robí chutným
všetko. Jedli dokonca aj líšky, divé mačky a kuny. Naučil sa zabíjať, sťahovať z kože, vyprázdňovať vnútorosti. Vziať život, aby si mohol prežiť, to bolo pravidlo. Nau-
čil sa, ale na zabíjanie si nikdy nezvykol. Cieľ bol jediný:

udržať život v pohybe, využívať telo so sýtym žalúdkom, posúvať dni dopredu v nádeji, že sa niečo zmení. Ale nič sa nezmenilo, a ak sa menilo, tak k horšiemu.

Nepamätal si na šťastné dni, ani na jeden, chvíle pokoja boli vzácne. Dieťa by malo mať možnosť hrať sa s vodou v potoku bez strachu, že ho niekto kopne. Ale nebola tu žiadna hra, žiaden oddych, žiadna radosť. Ani žiadna neha. Práca. Práca namiesto toho, kto to mal odpracovať. Potok bol krásna hračka. Utekal, skákal, smial sa, svojím strieborným korbáčom hladil a štekľil kamene. Kamene sa smiali pod hladinou. Zdali sa vzdialené, v bezpečí! Na jar plno žiab kľádlo vajíčka do kaluží. Aj ony sa smiali: „Kvák-kvák!“ Ďalej dole voda vytvorila tónu, kde sa ženy sklánali, aby vyprali šaty. Používali domáce mydlo. Potok sa spenil. Každú chvíľu si spievali, občas sa hádali. V skupinách krikov, pozdĺž kvitnúcich brehov, hniezdili kosy, drozdy a iné vtáky. Vodnár potočný sa ponáral, hral sa s vodou a nikto mu nič nevraľ ani doňho nekopal. Možno lovil žubrienky alebo ich len plašil. Ktovie. Vyzeral veľmi šťastný. Chlapec mu závidel. Vodnár sa mohol hrať s bystrinou.

Dieťa má právo na hru, nie na prácu. Nevysvetliteľne sa však tieto úlohy obrátili, práca nahradila hru. Nie tak celkom nevysvetliteľne. Lenže deti majú predstavivosť, sú geniálne, až kým sa nestanú dospelými. Dalo sa hrať pri práci. Alebo pracovať hrou, čo je to isté, ale znie to lepšie. Takže dieťa si vymýšľalo preteky s ostatnými detskými robotníkmi. Hrali sa na to, kto najrýchlejšie zotne strom.

Alebo kto dokáže najdlhšie otáčať kľukovým kolešom, zatiaľ čo dospelí s cynickým potešením tlačili na koleso čepeľ sekery. Plecia mu stvrdli, svaly rástli, detské svaly neprimerané jeho veku. Občas si spomenul

na matku, vybavil sa mu deň, keď naskočila na korbu červeného nákladiaka. Noha na blatníku, pirueta s kufrom v ruke a pristála medzi vrecami a demižónmi. V kabíne už nebolo miesto. Spomenul si na mávanie na rozlúčku, keď nákladiak mizol za zákrutou a ťahal za sebou prach lúčenia. Odišla, materstvo odišlo a možno to tak bolo najlepšie. Útek jej pravdepodobne zachránil život. Možno, ktovie.

Deti vídali krv priskoro. Zvieratám podrezávali hrdlá, strieľali ich, utĺkli ich, zabíjali sekerami, stínali ich. V tých časoch sa nejednalo v rukavičkách. Okrem toho, smrť sa musí udeliť okamžite, inak hrozí, že si to rozmyslí. Smrť si nevyžaduje žiadnu rafinovanosť, jedna rana a je koniec. Až potom sa môže začať premýšľať. Pred troma deťmi sa nič neskrývalo, krvavé scény boli na dennom poriadku. Na červené kvety vyvierajúce z krkov zabitých zvierat si už takmer zvykli. Ale nie na krv svojej matky, na tú si nezvykli. Keď ju uvideli po prvý raz, zľakli sa. Vzlykali od hrôzy. Prúd, ktorý sa jej lial z hlavy, bol taký červený ako krv zabitých, vypitvaných, sekerami rozsekaných zvierat. Trikrát sa ocitla v kóme, až kým konečne nenaskočila na červený nákladiak. Ony sa na to dívali od dreveného rebríka, pritúlené k sebe ako prsty zaťatej päste, a plakali.

Roky mu nikdy nedovolia zabudnúť na matkino schúlené telo, keď dopadlo šikmo na schodisko, a na prúd krvi, ktorý vychádzal spod jej hlavy. Otec odišiel do krčmy, v presvedčení, že ju zabil. Možno utiekol zo zbabelosti. Manžel, ktorý mláti svoju ženu a rozbíja jej hlavu drevom, nie je práve odvážny. V tom dome to bolo tak; láska, to vzdialené, neznáme slovo, nikdy neprekročila prah dverí. Stála vonku a čakala, kým jej niekto otvorí. Ale nikto neotvoril a nepozval ju dovnúť.